

EGY HÁZ HELYÉN

Több mint húsz évig laktunk az Egyetem utca 3. szám alatti bérházban. Az utca azóta Károlyi utca lett. Kisgyerekek koromban költöztünk oda az egyszerűbb Váci utcai bérházból és huszonöt éves voltam, amikor elköltöztünk onnan. Apám akkor már öregedett, apránként abbahagyta az orvosi rendelést. Majd nyugdíjazták, én már állásban voltam; ekkor Budán béreltünk lakást, ők a Krisztinavárosban, én a közelükben a Csörsz utcában. Minderről, a házakról is, már írtam, nem szeretném ismételni magamat. Most talán csak az a fontos, hogy a legtöbb emlék ehhez az Egyetem utcai házhoz fűz, s hogy nemrégén egy új épült a helyén.

Az egykori négyemeletes ház a század első éveiben épülhetett. Kezdetben szépnek hittem, később már tudtam, hogy minden építészeti értéket nélkülöz, sőt inkább csunya. A homlokzat két szélén a felső emeletek egy-egy szélső szobáját merőlegesen magas, domborúan kiugró ablak kötötte össze, — emeletes méretben olyan volt, mint a késői barokk vagy klasszicista városi polgárházakon a „Schaufenster”-ek. Sajnos azonban belül színes, mintás üveggel, s így nem lehetett rajta kilátni. A többi ablakból sem, a széles párkány miatt. Viszont az egész ház egyetlen balkonja a homlokzat közepén, a harmadik emeleten volt, ahol mi laktunk. Innen figyelhettem leginkább a belvárosi életet.

A bejáratot — a háznak a szálloda melletti oldalán — sokan észre sem vették, mert azt kétoldalt az „Old American” nevű kalapüzlet üvegszekrényei keretezték. Hatalmas kétszárnyú barna ingóajtó után széles lépcsőkar következett, ez vitt fel az udvar szintjéig. Majd keskeny egykarú lépcsőben — a főlépcsőházban — folytatódott, s vezetett az emeletekre, a telek oldalsó határa mentén. Az utcai üzletek sorában volt a nevezetes Pick Adolf féle régiségkereskedés. Úgy hallottam, hogy a ház építésekor költözött oda, s kívánsága szerint rendezték be az alsó szinteket; a feljes üvegezett „félemelet” — valójában első emelet — a régiség üzleté volt, s az udvar alatti hatalmas, üvegtetős pincetér is. E három szintet saját teherlift kötötte össze, amit olykor egy-egy ajtónyílásnál láthattam. (A Pick régiségkereskedés egyébként később a Kristóf térre költözött.) A telket akkori szokás szerint körülépítették, egyik oldalán a főlépcsőház húzódott, a másik oldalán rövid „gang”. Ez a gang kötötte össze az utcai nagyobb lakásokat, illetve konyhabejáratukat a ház tülso sarkában meghúzódó sötét, rosszszagú melléklépcsővel. Az udvar hátsó oldalán kétszobás lakások voltak.

En egyikben sem jártam; a velünk egy szinten lévőből egy kislány jött át néha hozzánk játszani.

A ház az udvar felől csendes volt, az utca felől annál zajosabb. Korábban a bérkocsik lovainak, illetve patáinak klattogó hangja hallatszott, — jól meg lehetett különböztetni az egy- és kétfogatúakat — majd az autók robaja, tülkölése. Nyári éjszeleken gyakran kiáltozás, kurjongatás, az Erzsébet étteremből kijövő vendégek hejehujája. Egyszer, már egyetemi hallgató koromban, a balkonnól mérgemben leöntöttem őket, amiért feljelentettek. Idézést kaptam a Szerb utcai rendőrkapitányságra, meg is büntettek, viszont én is feljelentettem őket csendháborításért, s úgy tudom, őket is megbüntették. Nagyobb esemény egyébként a forgalmas utcában nem volt; olykor kiesett valami — játék, ruhadarab —, de odalentről, a mélyből, ahol özönlöttek a járókelők, nemigen került elő. Egyszer pedig büszkén mutattam a karácsonyra kapott ezüst zsebórámát a balkonnól egy szemben lakó ismerős fiúnak, de elejtettem, s az utcára esett. Nevezetes volt még az oldalvást szemben levő Franklin-épület égése — fényes nappal —, nagy izgalommal néztük. Szerencsére a tüzet elfojtották. Körmenet, felvonulás, katonaság zenekarral gyakran ment el a ház előtt, itt éltük meg a forradalmakat is — de erről már írtam.

Majd elköltöztünk, s igen keveset gondoltam a házra. A ház is, környéke is idegen lett mindenestől, az üzletek megváltoztak. Egyedül a csúnyaságában is jellegzetes homlokzata maradt a régi, s túnt fel gyakran, mert az Egyetem utca kanyarulata folytán már messziről, a Petőfi Sándor utcából jól látszott; kissé oldalvást fordulva, közepén a mi balkonunkkal, két oldalt az értelmetlen magas átmenő ablakokkal. Az ostrom után sok más belvárosi házzal együtt a miénk is leomolva találtam. Az utcai oldala omlott le, de teljesen, az udvari rész viszont, a kislakásokkal, épen maradt. S megmaradt a hosszúkas, egykarú főlépcsőház is. Annak idején mindkét végén emeletenként egy-egy fehérré lakozott lakásbejárat. Ajtó nyílt, most már csak egy. A kapubejáratot valahogyan visszaállították, újra lefedték.

Gyakran vitt arra utam, s ha a tülso járdán mentem, persze többnyire felnéztem. Különös volt most az utcáról látni az egykori udvar képét. Mélyen vésődött emlékembe, hiszen az ebédlőből, a konyhából húsz éven át minduntalan láttam — most azonban valami el-lenszenves lett benne. Még furcsább volt látni az utcáról az üres légteret, az úrbeli helyét annak,

Budapestre vonatkozó újságcikkek			
Szerző:	Granasztói Pál		
Cím:	Egy ház helyén		
Forrás:	Élet és Irodalom		
(Hely)	1966. okt. 29	(Idő)	(Köl. v. fiz.)
			(Oldal)
Helyszám	728.3	Hely	Egyetem 4.3
Személy		Idő	1966

ahol éltünk, laktunk, — még a hátfalat is, apám rendelésében, a szálloda oldalában, amely mellett sok évig aludtam. Egy korszak, egy élet múltba- és semmibehullásának borzongató jelét.

A telket az utca felől elkerítették és valamire felhasználták, de a kapu, kétszárnyú barna ingóajtával, a régi volt, s a kapualj fekete fehér mozaiklappal padlóburkolata, meg az innen induló széles, majd folytatódó egykarú lépcső is. Olykor be-benéztem, de nem mertem, nem volt kedvem bemenni. Esembe jutott Sötér István *Hídvadás* című novellájának egy emlékezetes jelenete: valaki, az ostrom után eszelősen tárcsazza egykori, romban heverő várbeli lakása telefonszámát, és iszonyodva hallja a kagylóban a konok éles, szüntelen hívőjelet, melyre nem jelentkezik többé senki. Nem akartam ilyen eszelőssé válni, a múlt szédítését kihívni. Egyszer mégis felmentem, szinte felosontam a kihalt lépcsőn a harmadik emeletig. Bár kopotabb, piszkosabb, de minden a régi volt az udvar felől, csak az utcai lakások egykori bejárati ajtói — a miénk is — voltak elfalazva, vakolatlan téglákkal, az úr felé. Ha eddig mást nem, akkor most ennek az elfalazottságnak az értelmét meg kellett értenem. Ős szinte megkönnyebbülve, megnyugodva jöttem le, többé már nem kísértett, nem húzott a ház.

Illetve még egyszer, de az már másféle kíváncsiságból. Megkezdtek az utcai oldal beépítését — azt hittem, a szállodát fogják bővíteni — és az Egyetem utcában felirat jelezte, hogy a bejárat most a Cukor utca felől van. Ezt nem értettem, mert már gyerekkoromban tudtam, hogy a hátsó oldalon, a Cukor utcai házak felé — bármennyire szerettem volna — nincs átjáró. Bementem a jelzett számú házba, ennek udvarán fából ácsolt ideiglenes lépcsőn fel lehetett jutni egy fél emelettel feljebb, a mi házunk hátsó hátfalába frissen vágott nyílásig. Majd azon be a földszint egyik üres udvari bolt-helyiségébe — valaha itt a Cserna Juliska hírneves könyvkötészete volt —, végül az udvarunkba, melynek utcai oldalán már folyt az építkezés. Ez a behatolás, szinte belopakodás innen hátulról nagy, de másféle izgalommal töltött el. Egész gyerekkoromban kutattam a belvárosban átjáróházak, a pincékben titkos folyosók, átjárók után — a mi házunkban is, s ilyent itt nem találtam. Csak most, ötven évvel később, s rövid időre.

Utolsó látogatásom, a minap, most már nem a múltnak, hanem az új háznak szólt. Elkészült (a földszintje kivételével), s megnyílt az utcai bejárat is, az egykori he-

lyén. Héteemeletes lakóház lett az egykori négyemeletesnek a magasságával. Ilymódon az egykori három nagy utcai lakás és a fél-emelet terében több mint húsz lakás épült. A bejárat is megváltozott, szűkebb lett. A lépcsőház és az udvar azonban a régi. Az udvar úgy, hogy az utcai szárnynak háttal állva csak a régét látni. Emennek háttal állva pedig csak az újat: hét emeletsorban egymás feletti függőfolyosókat, arra nyíló bejárati ajtókat, konyha- és fűrdőszobaablakokat.

Főleg az érdekelt — immár építészeti értelemben — hogyan kötötték a régi, a négy emeletet szolgáló lépcsőhöz a hét új emeletet. Érdekes módon. A főlépcsőház és az új rész között a földszinttől a legfelső emeletig húzódó, egybe-látható, felül lefedett rés van, fel-

felé tekintve szinte szédítő, a magasban elvesző. E résen át vezetnek fel vagy le kis kiegyenlítő lépcsőkarok a főlépcsőház pihenőről az új emeletek függőfolyosóhoz. A legfelsőhöz pedig kint, fent az udvar falában egy lebegő lépcső, akár a középkori és reneszánsz udvarokban. Az egész egy ház maradt, mégis határozottan kettő. Utcai fele teljesen új, udvari része teljesen a régi, a kettő között a furcsa, lépcsőzetekkel tagolt ürrel, mely olyan, akár egy modern változatú Piranesi rajz. Szinte vibrál, míg a régi és az újonnan épült részek nyugalomban, szilárdan állnak. A ház belül éppoly csendes látszatra kihalt, mint valaha volt. Mégis más. S ezzel valami seb, valami új behegedt bennem is. Hiszen így van rendjén.